

Stany nagłe u szynszyli

broszura uzupełniająca

STANY NAGŁE

Według definicji stan nagły jest stanem polegającym na nagłym lub przewidywanym w krótkim czasie pojawieniu się objawów pogarszania zdrowia, którego bezpośrednim następstwem może być poważne uszkodzenie funkcji organizmu lub uszkodzenie ciała albo utrata życia, wymagający podjęcia natychmiastowych medycznych czynności ratunkowych i leczenia.

Poza sytuacjami, gdy zwierzę leży nieprzytomne, intensywnie krwawi, doznało poważnego urazu lub zostało porażone prądem, za stan nagły u szynszyli należy uznać również wszystkie sytuacje, w których wykazuje ona szereg niespecyficznych objawów - jest osowiała, odmawia jedzenia, ma znacznie powiększony obrys brzucha, nie oddaje kału i/lub moczu.

Dlaczego nie można poczekać kilku dni, by sprawdzić czy objawy same nie ustąpią? Powodów jest kilka:

- w zdecydowanej większości przypadków choroba zaczęła się jeszcze przed wystąpieniem wspomnianych objawów,
- nasze zwierzę może być cierpiące; szynszyle są bardzo wrażliwe na ból, który nakręca spiralę skutków ubocznych,
- w wyniku zaprzestania pobierania pokarmu bardzo szybko dochodzi do: stłuszczenia wątroby, owrzodzenia żołądka, spowolnienia perystaltyki lub nawet atonii jelit, enterotoksemii, ostrej niewydolności nerek; wówczas nawet jeśli usunięta zostanie przyczyna odpowiedzialna za brak apetytu, dla szynszyli na powrót do zdrowia może być już za późno.

Dlatego nie należy zwlekać z podjęciem działań. Nawet gdyby ostatecznie miało się okazać, że podjęliśmy je na wyrost. Lepiej pojechać do lekarza weterynarii z błahostką niż do końca życia żałować zbyt opieszalej reakcji. Po co więc powstał niniejszy artykuł? By podpowiedzieć Opiekunom szynszyli co mogą zrobić w oczekiwaniu na wizytę u lekarza weterynarii, gdy nie może się ona odbyć natychmiast lub gdy sytuacja po prostu wymaga natychmiastowej reakcji.

DZIWNE OBJAWY

Co to są dziwne objawy?

To każde zachowanie, które z pozoru nie wydaje się patologiczne, ale nasza szynszyla nigdy wcześniej go nie wykazywała. Na przykład: szynszyla przesiaduje w miejscach, w których nie przebywała zbyt długo do tej pory lub nie przychodzi na zawołanie, na które do tej pory zawsze reagowała.

„Dziwne objawy” mogą być początkowymi objawami poważnej choroby. Im szybciej problem zostanie rozpoznany, tym lepsze rokowanie i szanse na szybki powrót do zdrowia. Szynszyle niestety chorują skrycie, do czasu gdy wyczerpaniu ulegną ich możliwości kompensacyjne. Z pozoru nagłe pogorszenie stanu ogólnego może być objawem przewlekłej choroby. Wtedy często nawet najlepsza pomoc okazuje się być nieskuteczna.

Ufajmy więc własnej intuicji. Nawet, gdy nie umiemy nazwać tego, co tak naprawdę nam się nie podoba. Wystarczy przeczucie, że coś jest nie tak. Wymaga to bardzo dobrej znajomości zwierząt, którymi się opiekujemy. Gdy nasza „opieka” ogranicza się tylko i wyłącznie do sprzątnięcia klatki i dosypywania jedzenia, przeoczymy nawet bardzo wyraźne objawy.

Co zrobić z dziwnymi objawami?

Zapisać się na wizytę do lekarza weterynarii zajmującego się leczeniem chorób gryzoni i opowiedzieć mu o tym, co nas niepokoi. Być może i lekarzowi ciężko będzie postawić pewne rozpoznanie na podstawie samego wywiadu i badania klinicznego, ale zapewne zaproponuje wykonanie badań dodatkowych. Jeśli i one niczego nie wykażą, dopiero wówczas będziemy mogli spać spokojnie.

SZYNSZYLOWA APTECZKA

Co warto mieć w domu, gdy mamy po Opieką szynszyle?

Po pierwsze wagę spożywczą do regularnego ważenia szynszyli. W ten sposób można wykryć niewielkie spadki masy ciała, których nie będziemy w stanie wy czuć ani zaobserwować dopóki nie pojawią się poważniejsze objawy. Pomiarów masy ciała warto dokonywać w 2 wybrane dni tygodnia. Gdy zwierzę traci na

wadze, należy zwiększyć częstotliwość ważenia do 1x dziennie. Ważne jest, by ważyć szynszylę o podobnej porze dnia, tzn. przed śniadaniem lub kolacją. Wagi przed posiłkiem i po posiłku będą różnić się od siebie znacząco.

Po drugie każdy Opiekun szynszyli powinien być zaopatrzony w karmę ratunkową. Służy ona do dokarmiania szynszyli, które jedzą mniej lub nie jedzą w ogóle, w sytuacji gdy wiemy na przykład, że jest to najprawdopodobniej wynik przeroztu zębów, a wizytę u lekarza weterynarii zaplanowaną mamy dopiero na jutro.

Szynszyla musi jeść! Jeśli nie je - trzeba ją dokarmić.

W ten sposób podajemy nie tylko składniki odżywcze, ale również płyny.

Większość szynszyli chętnie złapie strzykawkę z karmą ratunkową w łapki i ze smakiem zje jej zawartość. Jeśli jednakże nie jest zainteresowana jedzeniem, i co gorsza nie przetyka tego, co przed chwilą wtłoczyliśmy jej do pyszczka, należy niezwłocznie udać się z nią na wizytę.

Co warto mieć w szynszylowej apteczce?

1. Sól fizjologiczną - do przemywania oczu, ewentualnie nosa i ran,
2. Octenisept lub Rivanol - do przemywania i odkażania ran,
3. Zestaw jałowych gazików - do przemywania ran,
4. Strzykawki 1 ml: tuberkulinówki lub insulinówki bez igły - do dokarmiania i podawania leków,
5. Termometr elektroniczny z giętką końcówką, do pomiarów temperatury rektalnej,
6. Węgiel aktywny, taninal, smecta lub diarherb - do podania w sytuacji wystąpienia biegunki w czasie oczekiwania na wizytę u lekarza,
  - węgiel aktywny podajemy w dawce 1/2 do 1 tabletki 300 mg po rozpuszczeniu w wodzie,
  - taninal - w dawce 1/2 tabletki 2-3x na dobę,
  - smecta w ilości 1/8 saszetki 3x dziennie,
  - diarherb - do stosowania zgodnie z zaleceniem na opakowaniu.
7. Olej parafinowy,

8. Przeciwwzdęciowe krople doustne:
  - Espumisan 70mg/kg
  - 3x dziennie odpowiednio do preparatu (przy średniej wadze zwierzaka ok. 500g) :
  - Espumisan - 1 ml
  - Espumisan Forte 0,5 ml
  - Bobotic 0,3 ml
9. Koper włoski w saszetkach do zaparzania - ma działanie przeciwwzdęciowe, napar z kopru włoskiego można użyć zamiast wody do rozrobienia karmy ratunkowej,
10. Probiotyk do kupienia bez recepty w aptece i podawania w dawce 1/2 kapsułki lub ampułki w sytuacji wystąpienia biegunki, wzdęcia lub gorszego apetytu,
11. Maść z witaminą A do stosowania regularnie na duże zrogowacenia/odciski na stopach, wazelinę do zdejmowania pierścieni z futra,
12. Gruszka do nosa dla niemowląt.

RESUSCYTACJA KRAŻENIOWO-ODDECHOWA (RKO)

Szynszyla leży na boku i co teraz?

Niejeden Opiekun doznał „zawału” na widok leżącej bez ruchu szynszyli. Większość z nich jednakże „ożyje” jak za dotknięciem magicznej różdżki na dźwięk naszego głosu, szelest torebki z jedzeniem lub dotyk.

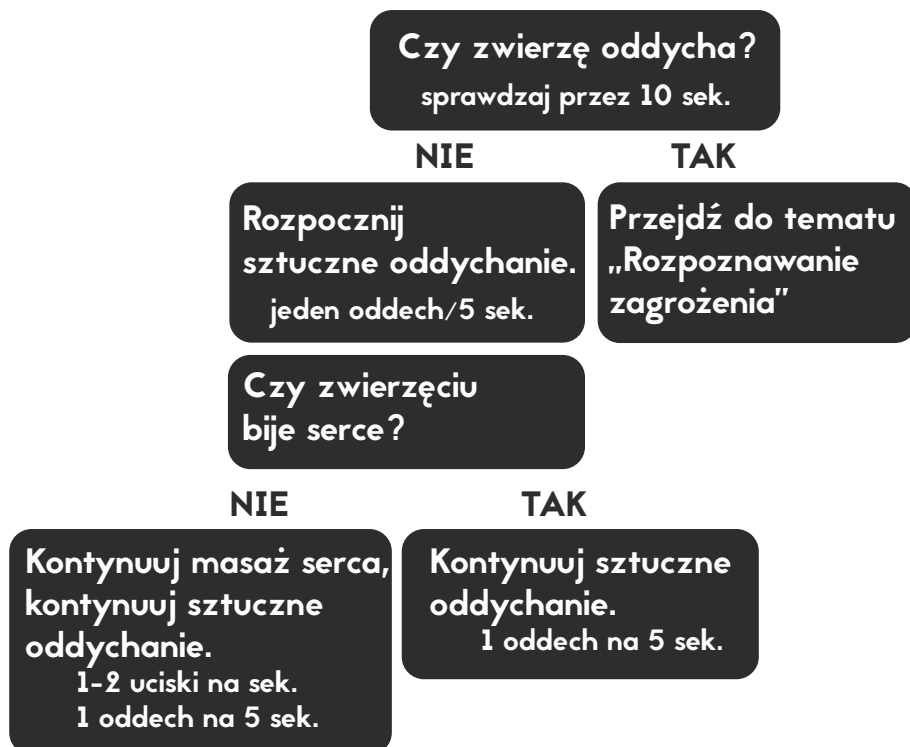
Co zrobić w sytuacji, gdy nawet kontakt bezpośredni nie zadziałał?

1. Zawołać drugą osobę do pomocy.
2. Następnie ocenić czy zwierzę oddycha - patrzymy na ruchy klatki piersiowej, brzucha oraz nozdrzy, staramy się usłyszeć szmery oddechowe, ewentualnie wyczuć oddechy zwierzęcia na wewnętrznej powierzchni własnego nadgarstka, można przyłożyć lusterko do nosa. Jeśli szynszyla oddycha i leży nieprzytomnie, należy na sygnale zawieźć zwierzę do lecznicy weterynaryjnej.

3. Warto wiedzieć, że w pierwszych minutach po zatrzymaniu krążenia mogą pojawić się oddechy agonalne w postaci wolnych, nieregularnych oddechów przypominających łapanie powietrza przez otwartą jamę ustną. Nie należy interpretować ich jako oznaki życia. Na ustalenie czy szynszyla oddycha należy przeznaczyć nie więcej niż 10 sekund.
4. Jednocześnie należy spróbować ocenić tętno na tętnicy udowej - w pachwinie po wewnętrznej stronie lub bicie serca, co zwykle daje się wyczuć po przyłożeniu palców do klatki piersiowej po lewej stronie na wysokości lekko zgiętego łokcia. Zatrzymanie akcji oddechowej może, ale nie musi występować razem z zatrzymaniem akcji serca.
5. Jeśli mamy podejrzenie, że szynszyla mogła się czymś zadławić lub widać, że w jej jamie ustnej znajduje się ślina lub jakiegokolwiek inny płyn, należy jak najszybciej usunąć go gruszką, odsączyć gazikiem i wykonać tzw. windowanie. Jeśli tylko się da, należy złapać przez gazik język szynszyli i delikatnie pociągnąć go do siebie.
6. Minęło 10 sekund i nie pojawił się żaden oddech. Należy rozpocząć sztuczne oddychanie z częstotliwością 20-40 oddechów na minutę, co w praktyce oznacza wykonanie 1 oddechu na 2-3 sekundy. Należy odchylić głowę szynszyli, a następnie przez rozpostarty gazik objąć ustami nos i usta zwierzęcia. Powietrze wdmuchiwać należy delikatnie do lekkiego uniesienia się klatki piersiowej.
7. Jeśli nie stwierdzamy tętna ani uderzeń serca lub jeśli mamy jakiegokolwiek wątpliwości co do tego czy serce bije, należy rozpocząć uciskanie klatki piersiowej na wysokości serca, czyli lekko zgiętych łokci. Używamy do tego kciuka i palca wskazującego. Uciski powinny być wykonywane na głębokość od 1/3 do 1/2 szerokości klatki piersiowej. Zalecana częstotliwość ucisków klatki piersiowej dla szynszyli wynosi 80-120 na minutę, co w praktyce oznacza 1 do 2 ucisków klatki piersiowej na sekundę. Po 15 uciśnięciach klatki piersiowej zaleca się wykonać 2 oddechy ratownicze.

Jeśli po 5 minutach RKO nie wyczujemy tętna lub bicia serca, a szynszyla nie zacznie oddychać, oznacza to, że szansa na uratowanie życia zwierzęcia minęła bezpowrotnie. Jeśli natomiast uda się przywrócić akcję krążeniowo-oddechową, zwierzę jak najszybciej należy przetransportować do przychodni weterynaryjnej.

Dlaczego resuscytacja krążeniowo-oddechowa przeprowadzana u szynszyli w warunkach domowych właściwie nie ma szans powodzenia? Ponieważ najczęściej umierają one w wyniku nierozpoznanej choroby przewlekłej.

KRWAWIENIE

Najlepszym i najprostszym sposobem na zatamowanie krwawienia jest zastosowanie ucisku. Gdy „coś” krwawi - po prostu uciskamy krwawiące miejsce.

Jakie mogą być przyczyny krwawienia?

Przede wszystkim walki zwierząt zarówno podczas łączenia jak i w pozornie zgodnym stadzie. Powstają wówczas głównie rany na skórze głowy, karku i grzbietu, które na szczęście, choć niekiedy bardzo głębokie i niebezpieczne, krwawią rzadko i nieznacznie.

Zdecydowanie większy upływ krwi obserwuje się w wyniku ran kłasnanych małżowin usznych. W takiej sytuacji wystarczy złapać ją pomiędzy dwa palce w miejscu, gdzie jest rana i uciskać przez kilka minut.

Krwawić obficie potrafią również rany kłusane palców. Amputacja palca jednakże paradoksalnie wiąże się z niewielkim krwawieniem. Ściana odciętego naczynia obkurcza się i „chowa” w ranie, co spowalnia lub wręcz zatrzymuje krwawienie. Krwawiącą kończynę zaleca się unieść powyżej poziomu serca, co w przypadku szynszyli oznacza przytrzymanie jej w pozycji na plecach. Jeśli krwawienie dotyczy amputowanego palca, najlepiej jest ucisnąć całą dłoń, a nie kikut palca.

„Mała dygresja” - rany gryzione palców zwykle goją się długo, zwłaszcza wtedy, gdy z kikuta palca wystaje fragment kości. Nawet wówczas, gdy palec jest „cały”, istnieje spore ryzyko zapalenia kości lub stawu, nie należy ich więc bagatelizować.

Co zrobić, gdy krwawi naderwany odcisk na stopie? Również ucisnąć.

Jeśli jednakże krwawienie nie ustępuje po zastosowaniu bezpośredniego ucisku w miejscu krwawienia, należy dodatkowo zastosować ucisk dużej tętnicy znajdującej się pomiędzy krwawiącym miejscem, a sercem (tętnicy ramiennej lub udowej). By sprawdzić czy krwawienie ustało, zwolnij ucisk na chwilę. Tętnicę należy uciskać nie dłużej niż 5 minut od momentu zaprzestania krwawienia lub do momentu dotarcia do lekarza weterynarii, jeśli pomimo ucisku rana nadal krwawi. Odradza się stosowanie opasek uciskowych.

W sytuacji krwotoku z nosa należy lekko ucisnąć nos po stronie, z której wypływa krew tak, aby drożność przeciwległej jamy nosowej została zachowana. To bardzo ważne, ponieważ szynszyle nie potrafią oddychać przez jamę ustną, a niedrożność górnych dróg oddechowych może doprowadzić do uduszenia. Wskazane jest również przyłożenie zimnego okładu na przykład z kostki lodu owiniętej w kawałek materiału. Głowa zwierzęcia powinna być skierowana lekko ku dołowi, aby zminimalizować ryzyko zachłyśnięcia się krwią.

POGRYZIENIE

Gdy zaobserwujemy lub usłyszymy poważną walkę pomiędzy szynszylami (sierść fruwa po klatce, widać ślady krwi, szynszyle kotłują się po całej wolierze), należy rozdzielić walczące ze sobą osobniki. By samemu uniknąć pogryzienia, warto nie rozdzielać szynszyli gołą ręką. Jako ochrona ręki świetnie sprawdzi się rękawica kuchenna lub spawalnicza.

Rany kłusane dotyczą zwykle skóry czubka głowy, uszu, karku i grzbietu, jak rów-

niez nosa, warg i powiek oraz palców, które mogą być pogryzione lub wręcz odgryzione.

Co należy zrobić?

1. Ocenic stan ogólny stan zwierzęcia i zatamować jakiegokolwiek krwawienie - tak jak to omówiono wcześniej.
2. Ocenic stopień uszkodzenia ciała.

Małe rany powierzchowne zagoją się same, bez żadnego leczenia. Pamiętajmy jednak, że wielkość ran może być większa niż nam się wydaje. By to wstępnie ocenić, możemy dmuchnąć w futerko na wysokości rany. Potrzebne będzie do tego silne źródło światła.

3. Przystrzyc sierść wokół rany - jeśli rana jest rozległa i głęboka lub jeśli nie mamy pewności jak dokładnie wygląda. Poza dokładnym obejrzeniem rany ułatwi to również jej oczyszczenie i odkażenie. Do tego potrzebna będzie pomoc drugiej osoby.
4. Przemycie rany. Używamy do tego jałowych gazików nasączonych roztworem riwanolu bądź octeniseptem. Nie należy używać do tego waty ani płatków do twarzy, bowiem ich włókna mogą przykleić się do rany. Przemycie rany ma na celu usunięcie z niej wszelkich zanieczyszczeń oraz jej odkażenie. Zabiegi należy powtarzać 2-3xdziennie.
5. Uniemożliwić szynszyli korzystanie z kąpeli piaskowych.
6. Wskazana jest codzienna ocena gojenia się rany.

Wszystkie rany, które:

- brzydko pachną
- są zaczerwienione i bardzo bolesne
- wypływa z nich jakiegokolwiek wysięk, w szczególności ropny

lub gdy szynszyla czuje się ogólnie mówiąc źle, należy natychmiast udać się do lekarza weterynarii.

Warto mieć na uwadze fakt, że niektóre z ran mogą wymagać założenia szwów, co nie będzie możliwe, gdy wizyta nastąpi po kilku dniach od ugryzienia.

Złamanie kości udowej
fot. Natalia Deptuła

Złamane łapki u Zosi
fot. Barbara Żylska

Łapki Zosi po zrośnięciu
fot. Barbara Żylska

UPADEK Z WYSOKA, ZŁAMANIE, ZWICHNIĘCIE

Zdecydowana większość złamań u szynszyli dotyczy kończyn tylnych i jest wynikiem upadku z dużej wysokości, nadeptnięcia lub próby uwolnienia kończyny, która utknęła pomiędzy prętami klatki lub akcesoriów klatkowych.

Jeśli zaobserwujemy u naszej szynszyli, że:

- kuleje, nie obarczania jednej z kończyn lub tylko i wyłącznie, że porusza się „dziwnie”
- kończyna zgina się pod niewłaściwym kątem lub w nietypowym miejscu,
- ma obrzęk na kończynie, która nie jest obciążana,

należy podejrzewać złamanie lub zwichnięcie. Taka sytuacja oznacza, że Twoja szynszyla cierpi i wymaga pilnej pomocy lekarskiej.

Lepiej nie podejmować prób zakładania opatrunku usztywniającego na złamaną kończynę, gdyż zwierzę walcząc podczas zabiegu może uszkodzić ją sobie jeszcze bardziej, a to oznacza dla niego jeszcze większe cierpienie. Należy delikatnie złapać szynszylę i włożyć ją do małego transporterka lub zawinąć w ręcznik tak, by ograniczyć ruchy zwierzęcia i jak najszybciej skontaktować się z lekarzem weterynarii.

Jeśli to niemożliwe, należy ograniczyć zwierzęciu ruch, zamykając go w małej klatce lub „kocim” transporterze, wyłożonym podkładem, ligniną lub ręcznikiem (nie pelletem drzewnym). Zwierzęciu należy zapewnić jedzenie i wodę oraz bacznie obserwować jego zachowanie, to

czy oddaje mocz i kał. W razie braku apetytu, wskazane jest dokarmianie karmą ratunkową, pod warunkiem, że zwierzę nie „walczy o życie” podczas czynności dokarmiania.

Pamiętajmy, by wyeliminować przyczynę złamania, jeśli tylko jest to możliwe.

Zdecydowanie mniej poważne są sytuacje, gdy złamaniu ulegnie ogon, na przykład w wyniku przytrzaśnięcia drzwiami. Tego typu złamania zwykle wychodzą „przy okazji” wizyty z innego powodu i już dawno są zagojone. Jeśli uraz jest świeży, przez wzgląd na towarzyszący mu ból, skontaktujmy się z lekarzem weterynarii.

NADERWANY OGON

Szynszyle w wyniku stresu lub nieumiejętnego chwytania potrafią „zgubić” dużą ilość futra, w tym także z ogona, co skutkuje pojawieniem się tysego placka na skórze. Skóra jest wówczas gładka i czysta. W takiej sytuacji nie trzeba robić nic, sierść odrośnie z czasem.

Jeśli natomiast doszło do złuszczenia się fragmentu skóry z ogona, należy:

- zatamować krwawienie uciskając ogon poniżej rany, unieść końcówkę ogona powyżej poziomu serca,
- przemyć octniseptem lub roztworem riwanolu,
- uniemożliwić zwierzęciu kąpiele piaskowe, przełożyć je do czystej klatki,
- jeśli zwierzę interesuje się końcówką ogona - założyć opatrunek przyplastrowując go do sierści,
- jak najszybciej umówić się na wizytę, końcówka ogona pozbawiona skóry wymaga amputacji.

PRZYDEPTANA/ PRZYTRZAŚNIĘTA SZYNSZYLA

Czym grożą takie urazy? Przede wszystkim:

- złamaniem kości: czaszki, klatki piersiowej, kręgosłupa i kończyn
- zmiżdżeniem narządów wewnętrznych
- krwotokiem wewnętrznym
- w najlepszym wypadku niegroźnym stłuczeniem

Zawsze należy niezwłocznie pokazać zwierzę lekarzowi weterynarii. Dotyczy to w szczególności sytuacji, gdy:

- szynszyla nie wstaje lub ma problem ze wstaniem
- szynszyla porusza się inaczej, kuleje, ciągnie kończyny za sobą,
- szynszyla jest osowiała, nie ma apetytu, nie oddaje kału i/lub moczu,
- szynszyla ma duszność.

Co można zrobić w czasie oczekiwania na wizytę?

- ocenić stan ogólny zwierzęcia, zwłaszcza sposób poruszania się,
- przenieść do małej klatki lub dużego transportera, zapewnić wodę i jedzenie,
- obserwować apetyt, mocz, kał,
- dokarmić, jeśli zwierzę jest przytomne i nie ma apetytu.

Mietek ze złamanym śródstopiem fot. Katarzyna Trociewicz

Mietek ze złamanym śródstopiem fot. Katarzyna Trociewicz

PORAŻENIE PRĄDEM

Jeśli szynszyla leży nieprzytomna z kablem w pyszczku, zanim zabierzemy się za jej ratowanie, **najpierw bezwzględnie należy wyjąć wtyczkę z kontaktu!** W przeciwnym razie może porazić nas prąd! Jeśli szynszyla leży nieprzytomna, należy przystąpić do RKO według omówionych w niniejszym artykule zasad i jak najszybciej dostarczyć zwierzę do przychodni weterynaryjnej.

Nawet jeśli zwierzę jest przytomne, tak czy inaczej niezbędna jest pilna wizyta u lekarza weterynarii ze względu na konieczność ustalenia uszkodzeń powstałych w wyniku porażenia prądem, do których najczęściej należą:

- poparzenia jamy ustnej - warg, języka, policzków; poparzenia dłoni i stóp, z martwicą palców włącznie,

- neurogeny obrzęk płuc, duszność, apatia,
- drgawki,
- zaburzenia rytmu serca,
- uszkodzenia układu pokarmowego i mięśniowo-szkieletowego.

URAZ OKA, ŁZOTOK JEDNOSTRONNY LUB OBUSTRONNY

Problemy z okiem mogą być związane z:

- chorobą samego oka,
- grzybicą skóry powiek,
- chorobą stomatologiczną.

Co zrobić zanim udamy się do lekarza weterynarii?

- przemyć solą fizjologiczną lub przegotowaną wodą
- zapuścić sztuczne łzy
- wstrzymać dostęp do kąpieli piaskowych.

Jedyną sytuacją, w której powinniśmy się powstrzymać od wykonywania jakichkolwiek czynności poza udaniem się w trybie pilnym na wizytę do lekarza weterynarii, jest ciało obce wystające z oka.

Pod żadnym pozorem nie należy podawać do oczu kropli, które akurat mamy w domu - glikokortykosteroidy w sytuacji owrzodzenia rogówki upośledzą gojenie, z kolei antybiotyk przy braku infekcji bakteryjnej jest zupełnie zbędny i może prowadzić do powstania oporności bakteryjnej. Większość kropli do oczu po otwarciu nie powinna być używana dłużej niż przez miesiąc.

UDAR CIEPLNY

Szynszyle powinny być utrzymywane w pomieszczeniu z dobrą wentylacją, w którym panuje temperatura w granicach 18-21 stopni oraz zawsze mieć dostęp do świeżej wody pitnej. Szynszyle znoszą źle temperatury powyżej 27 stopni. Szkodliwe działanie wysokiej temperatury nasila się wraz ze wzrostem wilgotności powietrza.

Jakie mogą być objawy przegrzania, a następnie udaru cieplnego?

- przekrwienie uszu,
- temperatura ciała zmierzona w odbytnicy >40,5 °C, prawidłowa temperatura u szynszyli wynosi ok. 37-39,5 °C,
- przyspieszony oddech,
- zmniejszenie aktywności, apatia, otępienie, zaburzenia równowagi,
- ślinotok,
- biegunka, kał z krwią,
- drżenia mięśni, utrata przytomności, ataki padaczkowe,
- zatrzymanie krążenia.

Ryzyko udaru zwiększa się znacząco, gdy:

- temperatura otoczenia przekracza 29 st,
- pomieszczenie, w którym przebywają szynszyle ma słabą wentylację,
- brakuje świeżej wody pitnej,
- szynszyle są bardzo młode/stare,
- zwierzęta są otyłe
- zwierzęta są chore - głównie chodzi o choroby serca i płuc.

Udar cieplny stanowi zagrożenie dla życia zwierzęcia!!!

Przy znacznej hipertermii dochodzi do denaturacji białek, zaburzeń krążenia, niedotlenienia i w konsekwencji niewydolności narządów: owrzodzenia jelit i sepsy, ostrej niewydolności nerek, niedokrwienia mięśnia sercowego, obrzęk mózgu i śmierci.

Co należy zrobić?

Odpowiedź wydaje się banalna - **oczywiście schłodzić**. Jednakże obniżanie temperatury powinno być stopniowe. W domu możemy zastosować głównie chłodzenie zewnętrzne, które polega na:

1. Przeniesieniu szynszyli do chłodniejszego pomieszczenia. Jeśli nie posiadasz takiego w swoim domu, włącz wiatrak i ustaw przed nim butelkę ze zmrożoną wodą lub zamrożony wkład. Jeśli nie posiadasz wiatraka, na pewno masz w domu lodówkę. Otwórz ją i stań przed nią w pewnej odległości, tak by czuć powiew chłodnego powietrza, starając się jednocześnie nie przytulać szynszyli zbyt mocno, najlepiej trzymając ją na ręczniku.
2. Zwilżeniu letnią wodą małżowiny uszne oraz dłonie i stopy szynszyli. Zimna woda spowoduje zamknięcie naczyń i utrudni oddawanie ciepła. Zamiast wody można użyć wysokoprocentowego alkoholu, który przyspieszy parowanie.
3. Przyłożeniu chłodnych okładów (na przykład kostki lodu owiniętej w ręcznik) na przebiegu dużych naczyń - w okolicy pachwinowej, pachowej oraz w okolicy szyi.
4. Jeśli szynszyla jest przytomna, podaj jej do picia letnią wodę lub sól fizjologiczną ze strzykawką.

Wykonuj pomiary temperatury ciała poprzez wprowadzenie termometru do prostnicy. Należy zaprzestać schładzania, gdy temperatura ciała zwierzęcia spadnie do 39,5 °C, aby uniknąć wprowadzenia go w stan hipotermii.

Generalnie niezalecane jest zanurzanie szynszyli w wodzie, ale jeśli Twoje zwierzę jest w złym stanie i nie możesz wykorzystać żadnej z w/w metod, by ją schłodzić, zmocz jej futerko wodą. Pamiętaj jednocześnie o tym, by nie zanurzyć głowy zwierzęcia, jak również by woda nie była zimna.

Czego nie należy robić?

- schładzać zbyt mocno i zbyt szybko,
- zanurzać całej szynszyli (razem z głową), zwłaszcza w lodowatej wodzie, przykładając kostek lodu bezpośrednio do ciała oraz oczywiście wkładać do lodówki,

- podawać doustnie płynów, jeśli zwierzę jest nieprzytomne,
- podawać samodzielnie jakichkolwiek leków, w tym przeciwgorączkowych.

NAPADY PADACZKOPODOBNE

W sytuacji zaobserwowania u szynszyli napadu padaczkopodobnego lub ataku padaczkowego, należy wyjąć ją z klatki i położyć na kocu na podłodze, usunąć ślinę z jamy ustnej i pod żadnym pozorem nie podawać zwierzęciu niczego do picia ani do jedzenia. Zaleca się zadbanie o komfort psychiczny zwierzęcia poprzez zapewnienie ciszy i spokoju. Poza tym najsensowniejszą rzeczą, jaką możemy zrobić w sytuacji zaobserwowania ataku padaczkowego, to poczekać aż sam ustąpi. Ataki zwykle są krótkie, a szynszyle tuż po ataku zachowują się zupełnie normalnie.

Zapisuj daty ataków, czas ich trwania, zwróć uwagę na okoliczności im towarzyszące. Te wszystkie informacje mogą być pomocne w ustaleniu rozpoznania i wdrożeniu odpowiedniego leczenia.

Każdy objaw padaczkopodobny może być w teorii stanem zagrażającym życiu i wymaga pilnej wizyty u lekarza weterynarii, zwłaszcza jeśli:

- trwa nieprzerwanie od ponad minuty lub
- po krótkiej przerwie po jednym ataku pojawia się kolejny lub
- szynszyla po ataku czuje się ewidentnie źle - jest otępiąta, nieobecna, wykazuje zaburzenia równowagi, nie interesuje się jedzeniem.

Nawet jeśli objawy ustąpią szybko lub w drodze do lecznicy, zwierzę należy zbadać i wykonać badania dodatkowe. Badania wykonane tuż po ataku mają większą szansę wykazać ich prawdziwą przyczynę.

Najczęstsze przyczyny ataków padaczkopodobnych u szynszyli to przegrzanie i hipoglikemia. Wśród innych wymienić należy: hipokalcemię, choroby ośrodkowego układu nerwowego, zatrucia. Warto więc zwrócić szczególną uwagę na temperaturę pomieszczenia, w którym znajdują się szynszyle, skorygować błędy dietetyczne oraz wyeliminować potencjalnie stresujące czynniki.

ZADŁAWIENIE

Zadławienie lub zakrztuszenie to utknięcie ciała obcego w świetle tchawicy. Takie sytuacje u szynszyli zdarzają się stosunkowo rzadko. Zwykle to, co potocznie nazywane jest zadławieniem, oznacza tak naprawdę utknięcie ciała obcego, czyli najczęściej dużego, niepogryzionego kawałka pokarmu, w przełyku. To bardzo stresujące i bolesne doświadczenie dla każdego zwierzęcia.

Co powinno nas skłonić do przypuszczenia, że nasza szynszyla ma ciało obce w przełyku?

- nagły spadek aktywności, apatia, czasem pobudzenie,
- nerwowe próby wyjęcia czegoś przednimi łapkami z jamy ustnej, potrząsanie głową,
- ślinotok - obficie mokra okolica pyszczka lub duża ilość spienionej śliny w jamie ustnej,
- ciągłe przełykanie - powtarzające się wyciąganie głowy do przodu z jednoczesnym mrużeniem oczu i kładzeniem uszu,
- duszność - pacjent może mieć niedrożność górnych dróg oddechowych, jeśli ciało obce uciska tchawicę; siny pyszczek i łapki,
- jadłowstręt.

Co zrobić w takiej sytuacji?

1. Wykonać tzw. „windowanie”. W tym celu należy złapać szynszylę oburącz splatając ręce na jej ciele tak, by nie mogła nam uciec ani wypaść. Palce: środkowy, serdeczny i mały przeplatamy pomiędzy kończynami szynszyli, natomiast kciukami i palcami wskazującymi staramy się ustabilizować jej głowę. Następnie należy stanąć w lekkim rozkroku, unieść ręce do góry i wykonać zamaszty ruch po łuku w dół. Windowanie wykorzystuje działanie siły odśrodkowej do przemieszczenia ciała obcego do jamy ustnej. Powyższy manewr można powtórzyć około 4-5 razy.
2. Ponadto należy odessać gruszką ślinę z jamy ustnej lub wytrzeć pyszczek.
3. Przez kilka dni zaleca się podawać jedzenie papkowate - karmę ratunkową stosowaną do dokarmiania szynszyli.

Jeśli próby pomocy nie przyniosą rezultatu, należy jak najszybciej zawieźć szynszylę do przychodni weterynaryjnej, gdzie lekarz weterynarii w znieczuleniu ogólnym może wyjąć ciało obce znajdujące się na samym początku przełyku, dokonać przepchnięcia sondą ciała obcego z przełyku do żołądka oraz wdrożyć leczenie objawowe, zależne od stanu pacjenta. Nawet wówczas, gdy nasze działania okażą się skuteczne, warto pojawić się jak najszybciej na wizycie u lekarza weterynarii, bowiem niektóre ciała obce, jak na przykład suszone kawałki warzyw, mają ostre krawędzie i mogą poważnie uszkodzić śluzówkę przełyku.

ZJEDZENIE TRUCIZNY/TRUJĄCEJ ROŚLINY

Wiele popularnych roślin domowych takich jak: skrzydłokwiat, zamioculcas, monstera, szeflera, sansewieria, difenbachia, kaladium, filodendron, epipremnum zawiera nierozpuszczalne szczawiany wapnia, które po rozgryzieniu fragmentu rośliny w postaci ostrych igiełek wbijają się w śluzówkę jamy ustnej, języka i gardła, powodując jej podrażnienie. Zawarte w niektórych gatunkach roślin enzymy stymulują uwalnianie substancji powodujących gwałtowną reakcję zapalną, która potęguje skutki uszkodzenia mechanicznego wywołanego przez kryształki szczawianów.

Skrzydłokwiat

Zamioculcas

Difenbachia

Szeflera

Monstera

Monstera - liście różnych odmian

Objawy kliniczne najczęściej występują od razu. Ból towarzyszący żuciu rośliny powoduje potrząsanie głową i ślinotok. Zwierzę może stać się osowiałe i wydawać charczące dźwięki. Obrzęk śluzówki w jamie ustnej niekiedy doprowadza do wystąpienia duszności. W wyniku połknięcia rośliny może dojść do zapalenia błony śluzowej żołądka, ale jako że nasi pacjenci w przeważającej większości nie wymiotują, zauważalny może być jedynie brak apetytu, a po pewnym czasie również biegunka.

Na szczęście przez wzgląd na dość szybkie działanie drażniące, spożycie dużej ilości roślin jest raczej rzadkie, do wystąpienia ciężkich objawów klinicznych dochodzi więc sporadycznie. Pomimo tego, że w/w rośliny charakteryzują się niewielką toksycznością, powodując zapalenie błony śluzowej przewodu pokarmowego u szynszyli, mogą doprowadzić do poważnych konsekwencji.

Jeśli przyłapiemy szynszylę na gorącym uczynku, należy uniemożliwić jej zjedzenie większej ilości rośliny. Jeśli znajdziemy nadgryziony liść - oceńmy czy uszkodzenia są świeże czy stare. Skontaktujmy się z lekarzem weterynarii w sprawie konsultacji toksyczności zjedzonej rośliny.

Nie należy podejmować prób wywołania wymiotów. Zaleca się wyplukanie jamy ustnej wodą.

Jeśli wiemy, że spożyta roślina jest toksyczna, zwierzę zjadło leki lub truciznę, mamy maksymalnie 3 godziny na to, by przetransportować zwierzę do lecznicy weterynaryjnej, by poddane zostało zabiegowi płukania żołądka. Gdy takiej moż-

liwości nie ma, należy podać:

- węgiel aktywny dawce 1g/kg, co na średniej wielkości szynszylę (500g) daje 3 tabletki 150mg, rozpuszczone w 2-3ml wody (1g węgla/5ml wody) co 4-6h,
- 30 minut później olej parafinowy w ilości 1ml/kg

Ponadto jak zawsze wskazana jest baczna obserwacja tego jak zachowuje się zwierzę, czy pobiera pokarm, oddaje kał i mocz.

Należy uniemożliwić zwierzętom dostęp na wybiegu do jakichkolwiek roślin oraz substancji potencjalnie trujących.

WZDĘCIA, BRAK BOBKÓW, BIEGUNKA

W pierwszej kolejności należy ocenić stan ogólny zwierzęcia - sprawdzić jak się czuje, ile waży, czy chudnie, czy ma apetyt, jak wyglądają jego bobki, czy oddaje mocz.

Brak bobków zwykle jest konsekwencją braku apetytu z powodu choroby, często stomatologicznej.

W trakcie oczekiwania na wizytę można podać:

- wzdęcie: simetikon (espumisan) 70mg/kg co godzinę 2-3 razy => potem 3x dziennie odpowiednio do preparatu (przy średniej wadze szynszyli 500g):
  - Espumisan: 1ml
  - Espumisan Forte: 0,5ml
  - Bobotic: 0,3ml;
  - herbatki koperkowe - pojenie,
- biegunka - można podać węgiel aktywny lub tani-

Kaladium

nal lub smectę oraz probiotyk,

- karmę ratunkową, zamiast wody można użyć herbatki koperkowej.

WPADNIĘCIE DO WODY

W pierwszej kolejności należy ocenić sytuację i stan ogólny zwierzęcia.

- szynszyla nie oddycha lub stwierdzimy zatrzymanie akcji serca - przystąpić do RKO;
- podejrzewamy zakrzuszenie - należy wykonać kilka razy windowanie i wytrzeć pyszczek, odessać wodę/ślinę gruszką;
- szynszyla jest przytomna i jedynie wystraszona, należy osuszyć zwierzę
- jeśli szynszyla wpadła nie do wody, a do wiadra z farbą, talerza z zupą, należy ją umyć, uważając na uszy, oczy i nos;

Mokra szynszyla
fot. Małgorzata Skuch

NIESPODZIEWANY PORÓD

Poród u szynszyli zwykle odbywa się w nocy lub nad ranem, więc zostajemy postawieni już przed faktem. Zaburzenia porodu u szynszyli na szczęście są rzadkie. Szynszyle rodzą od 1-3 osesków, a przerwy w trakcie porodu wynoszą od kilku minut do kilku godzin. Młode w ciągu godziny zaczynają przemieszczać się po klatce, oczy otwierają w ciągu 24h.

O czym należy pamiętać?

Przede wszystkim o tym, że u szynszyli występuje ruja poporodowa - pojawia się po 12h po porodzie i trwa 2 doby. Oznacza to konieczność oddzielenia samicy od samca, by uniknąć kolejnej ciąży. Zarówno matce jak i oseskom należy zapewnić komfort psychiczny, miejsce i materiał do zbudowania gniazda. Niezwykle istotne są codzienne pomiary masy ciała matki i maluchów.

Wizyta lekarska jest niezbędna w sytuacji, gdy:

- poród trwa dłużej niż 4h,

- samica jest słaba, nie ma apetytu, nie oddaje moczu i kału lub nie opiekuje się młodymi,
- młode są słabe, nie pobierają pokarmu, nie oddają moczu i kału, nie przybierają na wadze.

PIERŚCIEŃ Z FUTRA/WYPADNIĘCIE PRĄCIA

Pierścienie z futra są częstą przypadłością samców aktywnych płciowo lub z problemami stomatologicznymi. Warto regularnie, najrzadziej raz w miesiącu, optymalnie raz na 2 tygodnie, sprawdzać jamę napletka pod kątem obecności sierści. Niestety pierścienie lokalizują się dość głęboko, u nasady prącia i można je uwidocznic dopiero po wysunięciu całego prącia z napletka.

Objawy towarzyszące obecności pierścienia:

- nadmierne zainteresowanie okolicą narządów płciowych,
- nieprzyjemny zapach „starego” moczu wyczuwany w okolicy narządów płciowych,
- bolesne oddawanie moczu,
- wypadnięte prącie.

Jak zabrać się do usunięcia pierścienia z futra?

Warto poprosić drugą osobę o pomoc w przytrzymaniu szynszyli w pozycji pionowej lub na plecach. Następnie delikatnie wysunąć całe prącie z napletka i spróbować zdjąć pierścień zsuwając go z prącia poprzez rolowanie i delikatne pociąganie. Bardzo ważne jest nawilżenie w postaci wazeliny, oleju parafinowego lub oliwki dla dzieci. Po udanym zabiegu, należy nasunąć napletek z powrotem na prącie.

Jeśli nie uda się zdjąć pierścienia lub prącie po zabiegu wystaje z napletka, konieczna jest wizyta u lekarza weterynarii.

Pierścień z futra
fot. Daria Krzemińska-Żur

Zauważyliśmy wypadnięte prącie i co teraz?

- należy sprawdzić czy nie ma pierścienia z futra,
- jeśli jest - pozbyć się go według wyżej opisanych wskazówek,
- jeśli jest to niemożliwe lub po usunięciu pierścienia prącie nie chowa się w napletku lub nie ma pierścienia, a prącie jest obrzęknięte i zaczerwienione - jak najszybciej zapisać się na wizytę.

A do czasu wizyty:

- nawilżać prącie co 30 min w/w środkami,
- można użyć roztworu zwykłego cukru, jako środka zmniejszającego obrzęk, spukać po 15 minutach,
- przełożyć szynszylę do czystej małej klatki,
- wstrzymać kąpiele piaskowe,
- uniemożliwić samouszkodzanie się - pilnować lub spróbować założyć kubraczek ochronny.

Wypadnięcie prącia
fot. Patrycja Szramka

Wypadnięcie prącia
fot. Patrycja Szramka

WYPADNIĘCIE JELITA

Wypadnięcie jelita jest powodem do udania się w trybie pilnym na wizytę do lekarza weterynarii. Wypadnięcie jelita często występuje razem z jego wgłobieniem, co znacznie komplikuje sytuację i pogarsza rokowanie. Im dłużej jelito znajduje się poza odbytem, tym większe szanse na jego nieodwracalne uszkodzenie. Zwykle niezbędna jest interwencja chirurgiczna, która w przypadku niepowikłanego wypadnięcia jelita ogranicza się do odprowadzenia jelita i założenia szwu kapciuchowego wokół otworu odbytowego. W przypadku martwicy bądź znacznego uszkodzenia śluzówki przewodu po-

Wypadnięte jelito
fot. Alina Kryspin

karmowego konieczne okazać się może usunięcie fragmentu jelita, natomiast w przypadku wgłobienia, pacjenta czekać będzie zabieg laparotomii (otwarcia jamy brzusznej).

Wypadnięcie jelita, z wgłobieniem lub bez, często jest komplikacją innej przewlekłej choroby przewodu pokarmowego, którą należy uwzględnić w leczeniu, by zapobiec nawrotom.

Jak należy postępować do czasu wizyty w przychodni weterynaryjnej:

1. delikatnie, acz dokładnie oczyścić wypadnięty fragment jelita letnim roztworem soli fizjologicznej,
2. regularnie nanosić na wypadnięty fragment przewodu pokarmowego lubrykant (najlepiej na bazie wody), by zapobiec jego wyschnięciu,
3. umieścić szynszylę w małej, czystej klatce,
4. bezwzględnie wstrzymać kąpiele piaskowe,
5. zapobiec samouszkodzaniu się - pilnując zwierzę lub zakładając kubraczek ochronny.
6. do jedzenia podawać wywar z siemienia lnianego, by ułatwić pasaż treści pokarmowej przez jelita; wywar z siemienia lnianego można również dodać do karmy ratunkowej zamiast wody.

Uwaga!!! Postępowanie na własną odpowiedzialność tylko w ostateczności, gdy nie ma i w krótkim czasie nie będzie dostępu do żadnego lekarza!!! W żadnym wypadku nie może uniknąć wizyty u lekarza weterynarii!!!

Jeśli naprawdę nie ma możliwości udania się do kliniki weterynaryjnej w trybie natychmiastowym, można podjąć próbę samodzielnego odprowadzenia wypadniętego fragmentu jelita do kanału odbytu, zwłaszcza wtedy, gdy doszło do tego niedawno, jelito jest nieuszkodzone i ma naturalny, żywoczerwony kolor. Należy to robić bardzo ostrożnie i delikatnie, nie zapominając o lubrykancie. Aby zmniejszyć obrzęk śluzówki wypadniętego jelita, użyć można zwykłego cukru, a następnie po 15 minutach spłukać go i spróbować odprowadzić wypadnięte jelito ponownie. Niestety szanse na to, że jelito pozostanie w kanale odbytu bez zabiegu chirurgicznego jest bardzo małe.

Powyższe próby samodzielnego odprowadzenia jelita, bez względu na ich skuteczność, nie wpływają w żaden sposób na konieczność jak najszybszego udania się na wizytę u lekarza weterynarii!!!

WIZYTA W GABINECIE - JAK SIĘ PRZYGOTOWAĆ?

Przed wizytą warto:

- przygotować dotychczasową dokumentację leczenia, jeśli zwierzę leczone było w innej lecznicy,
- spisać wszystkie niepokojące nas objawy i jak najdokładniej je opisać; wywiad jest bardzo istotnym elementem wizyty,
- nagrać film, zrobić zdjęcia,
- przygotować tabelkę z pomiarami masy ciała - czasami jedynym objawem jest regularny spadek wagi, widząc zwierzę codziennie nie będziemy w stanie ocenić czy schudło,

Należy mieć na uwadze to, że samo badanie kliniczne będzie niewystarczające i konieczne może okazać się wykonanie badań dodatkowych, takich jak na przykład:

- badanie krwi,
- badanie ultrasonograficzne - służy do obrazowania tkanek miękkich,
- badanie radiologiczne - służy do obrazowania kości, wykorzystywane jest również przy podejrzeniu zapalenia płuc oraz kamicy układu moczowego, w sytuacji wzdęcia,
- znieczulenie zwierzęcia na przykład do oceny stanu jamy ustnej i zębów.

PROFILAKTYKA

Na pierwszą wizytę doradzamy udać się w 2-3 tygodnie po zakupie bądź adopcji szynszyli. To czas, w którym w związku ze spadkiem odporności na tle stresujących przeżyć (zmiana otoczenia, transport itp.), rozwinąć się mogą objawy

chorób zakaźnych. Zdarzają się one na szczęście stosunkowo rzadko, a do najczęstszych należą grzybice skórne. Oprócz badania fizykalnego warto wykonać badanie zbiorczej próbki kału w kierunku pasożytów wewnętrznych.

Pierwsze spotkanie ma więc przede wszystkim charakter edukacyjny, a jego lwią część powinna zostać poświęcona na rozmowę na temat prawidłowej diety szynszyli. W wyniku błędów żywieniowych u wielu zwierząt rozwijają się bowiem choroby metaboliczne (wynikające z niedoborów) oraz stomatologiczne (wynikające z niedostatecznego ścierania stale rosnących zębów). Kolejne kontrole internistyczne sugerujemy odbywać raz w roku. Badanie krwi z pewnością wzbogaci badanie kliniczne o dodatkowe informacje.

Ponieważ wady zgryzu, choroby zębów, przyzębia i kości są najczęściej spotykanymi w praktyce i zdarzają się u szynszyli we wszystkich przedziałach wiekowych, proponujemy by każde zwierzę w wieku 12 miesięcy, czyli po zakończonym somatycznym wzroście czaszki, przeszło kontrolę stomatologiczną oraz jeśli zaistnieją ku temu wskazania – zostało przebadane pod kątem zaburzeń mineralno-witaminowych. Z powodu dość znacznych różnic pomiędzy żywieniem naturalnym a domowym oraz wieloczynnikowym podłożem problemów stomatologicznych, sugerujemy powtórzenie pełnego badania jamy ustnej i zębów między 3 a 4 rokiem życia.

Niewłaściwa dieta przekłada się również na schorzenia narządów wewnętrznych. Karma zbyt treściwa predysponuje do otyłości i stłuszczenia wątroby, zaś zaburzenie proporcji wapnia do fosforu, powoduje postępujące zwyrodnienie nerek. Choroby te, podobnie jak wady wrodzone: brak nerki, zarośnięcie ujścia pochwy i w konsekwencji śluzomacicze, często rozpoznawane są zbyt późno i nie manifestują się klinicznie. Dlatego wykonanie badania ultrasonograficznego zalecamy już w 18 miesiącu życia. O ile oczywiście lekarz wykonujący badanie nie zaleci inaczej, kolejne usg sugerujemy wykonać w 5 i 8 roku życia. Z racji dość często spotykanych zmian zwyrodnieniowo-zapalnych macicy u niekastrowanych samic, doradzamy wykonywanie u nich corocznych badań kontrolnych.

Szynszyle mające ponad 8 lat stają się także często pacjentami kardiologicznymi. Warto nadmienić, iż szynszyle mogą mieć szmer nad sercem nawet w młodym wieku. U większości osobników objaw ten nie idzie w parze z procesem chorobowym, jednakże doradzamy każdorazowo w sytuacji jego stwierdzenia,

wykonanie badania echo serca, gdyż odróżnienie szmeru patologicznego od fizjologicznego przy użyciu jedynie stetoskopu jest niemożliwe. Badanie echo serca warto powtarzać minimum raz na 2 lata.

Warto pamiętać, że powyższe zalecenia dotyczą jedynie zwierząt nie wykazujących objawów chorobowych i uznanych przez lekarza weterynarii jako zdrowe. Mogą zostać zmodyfikowane przez lekarza prowadzącego.

Opracowanie merytoryczne broszury:
lek. wet. Agata Godlewska

Projekt zrealizowany przez
Stowarzyszenie Miłośników Szynszyli Małej

Skład i łamanie:
Kornelia Czekańska
Made by Pestka

Ilustracja:
Karolina Suchan-Okulska
ObłokMagellana

Wszelkie prawa do całości projektu są zastrzeżone, a twórcy nie zgadzają się na kopiowanie ani powielanie całości bądź fragmentów.

2021 Warszawa

Po więcej szynszylowych faktów i ciekawostek zajrzyj na nasz facebook`owy profil lub na naszą stronę:

www.stowarzyszenie.forum-szynszyla.pl

Jesteśmy też na Instagramie:

@stowarzyszenie_szynszyle

Możesz również wesprzeć nasze działania darowizną:

BNP Paribas 57 2030 0045 1110 0000
0398 8980

Kontakt:

poczta.stowarzyszenie@forum-szynszyla.pl

KRS: 000534655

MADE BY PESTKA